

Шиліпун Анастасія

здобувач другого рівня вищої освіти,

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Науковий керівник: Мельник Т. М., кандидат філологічних наук,

доцент кафедри германської філології, перекладу та зарубіжної літератури

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖАНРУ СІМЕЙНИЙ РОМАН
У СУЧАСНІЙ ЗАРУБІЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ
(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Л.МОРІАРТІ
«ВЕЛИКА МАЛЕНЬКА БРЕХНЯ»)**

Сучасна література характеризується активними жанровими трансформаціями, що зумовлює зростання інтересу дослідників до процесів їх розвитку. Одним із таких жанрів є сімейний роман, який зазнає істотних змін у сучасному літературному процесі. Феномен родини зберігає свою актуальність упродовж тривалого часу, оскільки сім'я виступає важливим чинником формування особистості та суспільства. Водночас тема сім'ї у художній літературі ще недостатньо досліджена у сучасному літературознавстві, хоча їй присвячено чимало наукових розвідок, зокрема праці Ї.-Л. Ру, К. Делл, Д. Джонса, Н. Порохняк тощо [3, с. 149].

Проблема жанру сучасного сімейного роману пов'язана з особливостями розвитку літератури початку ХХІ століття, коли, з одного боку, зберігаються традиційні жанрові форми, а з іншого – спостерігається їх активна трансформація. У цьому контексті дослідження зарубіжних науковців, зокрема К. Делл та Ї.-Л. Ру, дозволяють розглядати сімейний роман як окремий жанр, що перебуває у процесі постійного розвитку [5, с. 86].

У літературознавчих дослідженнях сімейний роман розглядається як різновид романної прози, у центрі якого перебуває зображення родини та її внутрішньої організації. Як зазначає Т. Бовсунівська, цей жанр характеризується здатністю до постійних модифікацій, водночас зберігаючи своєрідне жанрове ядро, пов'язане з репрезентацією особистості в системі родинних зв'язків [1, с. 6-7].

До основних ознак класичного сімейного роману належить зосередження на історії родини, у межах якої розкривається життя особистості, а також відображення родинних взаємин як складної системи зв'язків. [5, с. 86–90]. Важливою рисою є також відображення родини як частини ширшого суспільного контексту, у якому формуються морально-етичні цінності та соціальні норми [6, с. 33-35].

У цьому зв'язку особливого значення набуває образ дому як простору, що об'єднує членів родини та виступає носієм пам'яті й традицій. Такі ознаки є типовими для класичного сімейного роману, в якому родина постає як відносно стабільна соціальна структура.

Водночас у сучасному літературному процесі простежується переосмислення традиційних ознак сімейного роману. Родина перестає постати як гармонійна та стабільна система, натомість акцент зміщується на її внутрішні суперечності, кризові стани та психологічну напруженість взаємин. Особливої ваги набуває зображення внутрішнього світу персонажів, їхніх емоційних переживань і травматичного досвіду, що зумовлює поєднання соціального та психологічного вимірів у структурі твору. Змін зазнає і масштаб художнього відтворення: замість охоплення історії кількох поколінь сучасні автори частіше зосереджуються на окремих родинних або навіть окремих життєвих ситуаціях, що дозволяє глибше розкрити індивідуальний досвід персонажів.

Показовим прикладом трансформації жанру сімейного роману є роман Ліян Моріарті «Велика маленька брехня» (2014), у якому зберігаються ключові жанрові ознаки, проте вони набувають нового змістового наповнення. Зокрема, міжособистісні конфлікти у межах родини представлені не лише як соціально зумовлені суперечності, а як прояви глибоких психологічних травм. Родина постає не як стабільний осередок, а як простір прихованих напружень, де зовнішня ілюзія благополуччя часто не відповідає внутрішній реальності. Крім того, змінюються і наративні стратегії: авторка використовує кілька точок зору та поєднує елементи різних жанрів, зокрема психологічного та детективного, що суттєво розширює межі сімейного роману.

У романі «Велика маленька брехня» традиційною ознакою сімейного роману є зображення подружніх конфліктів. Зокрема, у стосунках Селести та Перрі зовнішнє благополуччя поєднується з насильством, що руйнує уявлення про гармонійну родину. Як зазначає героїня Селеста: *«Мій чоловік мене б'є. Не по обличчю, звісно...»* [2, с. 239]. Дана цитата ілюструє таку класичну ознаку сімейного роману, як міжособистісний конфлікт у межах подружніх взаємин, проте у сучасному творі він осмислюється не лише як соціальне явище, а як глибока психологічна проблема, пов'язана з травматичним досвідом особистості.

Важливою ознакою сімейного роману є також відображення впливу родинного середовища на формування дитини. У творі це реалізується через зображення поведінки дітей, які переймають моделі взаємодії батьків. Зокрема, Селеста наголошує: *«Макс це бачив... він стояв і дивився...»* [2, с. 245]. Цей фрагмент репрезентує таку жанрову ознаку, як взаємозалежність членів родини та вплив сімейного середовища на розвиток дитини, що є однією з ключових характеристик сімейного роману.

Окрім того, у романі трансформується образ родини як стабільного осередку. Якщо в класичному сімейному романі родина виступала простором безпеки, то у творі Моріарті вона постає як середовище внутрішньої напруги та прихованої небезпеки. Це відображено у внутрішніх роздумах героїні: *«Він був тим чоловіком, який кохав її... і який одного дня міг її вбити»* [2, с. 296]. Дана цитата ілюструє трансформацію такої традиційної ознаки жанру, як родина як

стабільна соціальна структура, що у сучасному романі набуває протилежного змісту – родина постає як простір психологічної загрози.

Водночас у романі простежується ще одна характерна риса сімейного жанру – зображення родини як частини ширшого соціального середовища. Це виявляється у репрезентації сучасних моделей сімейних ролей, зокрема через зауваження Маделін: «...у початковій школі є щонайменше один тато у декреті...» [2, с. 43]. Такий фрагмент демонструє зміну традиційних уявлень про розподіл ролей у родині та підкреслює взаємозв'язок сімейного життя із соціальними трансформаціями.

Новаторство Ліян Моріарті полягає не у відмові від традиційних жанрових ознак, а у їх суттєвому переосмисленні. Зберігаючи базову модель жанру – зосередження на родині, міжособистісних конфліктах та вплив сімейного середовища на формування особистості, авторка трансформує їх відповідно до викликів сучасності. Родина у її творі постає не як стабільний соціальний осередок, а як складний психологічний простір, позначений внутрішніми напруженнями, травматичним досвідом і прихованими конфліктами. Водночас розширюються й жанрові межі роману через поєднання елементів сімейного, психологічного та детективного наративів, що дозволяє глибше розкрити внутрішній світ персонажів. Такий підхід свідчить про еволюцію сімейного роману від моделі соціального опису родини до інструменту дослідження її психологічної складності, що й визначає актуальність і художню цінність сучасних творів цього жанру.

Таким чином, роман «Велика маленька брехня» зберігає ключові ознаки сімейного роману – зображення родинних конфліктів, впливу сім'ї на формування особистості та соціальної взаємодії між родинами, проте трансформує їх відповідно до сучасних соціокультурних умов, поглиблюючи психологічний аспект і переосмислюючи традиційне уявлення про родину.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бовсунівська Т. Жанрові модифікації сучасного роману: монографія. Харків : «Діса плюс», 2015. 368 с.
2. Моріарті Л. Велика маленька брехня. (Український переклад К. Іванова). 2018. URL: <https://www.litlib.net/bk/128030/read> (дата звернення 04.04.2026)
3. Порожняк Н. Роман-сімейна хроніка з погляду літературознавчої антропології. Питання літературознавства. 2011. Вип. 79. С. 148–150.
4. Руднянин О. І. Європейська традиція жанру сімейного роману-хроніки в українській прозі: специфіка романного мислення. Прикарпатський вісник Наукового товариства імені Шевченка. Слово. 2022. № 17(65). С. 237–248.
5. Румянцева-Лахтіна О. О. Трансформації та модифікації сімейного роману як ознаки генези й еволюції жанру. Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки». 2021. Вип. 3. С. 86–89.
6. Dell K. The family novel in North America from post-war to post-millennium: A study in genre: diss. for obtaining the scientific degree of doctoral degree. Trier:

- Universität Trier, 2005. 239 p. URL: <https://d-nb.info/976174383/34> (Last accessed: 31.03.2026).
7. Furst, L. R. The ironic little dark chasms of life: Narrative strategies in John Galsworthy's Forsyte Saga and Thomas Mann's Buddenbrooks. LIT: Literature Interpretation Theory. 2006. Vol. 17, Issue 2. P. 157–177.
 8. Jonnes, D. The matrix of narrative: Family systems and the semiotics of the story. Berlin: Mouton de Gruyter, 1990. 293 p.
 9. Ru Yi-Ling. The family novel: Toward a generic definition. New York : Peter Lang Publishing Inc., 1992. 215 p.